

גמרא שיהיה גמרא

דפ

במדבר

שירי אלהים

במדבר - שירי אלהים

ואת כל העדה הקהילו באחד לאחד לחדש השני ויתלדו על משפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה לגלגלתם (במדבר א, יח).

מבצונם הטוב. מה שאין כן מי שנולד ונתגדל בדרך התורה, כבר נבחרה הדרך בשבילו עוד קודם שנולד, ומאחר שנתגדל בדרך התורה, לא נודע איך היה בוחר אם לא היה מתגדל כך, והיה ניתן לו הבחירה בשלב מאוחר יותר בחייו.

איתא במדרש (ילקוט רמז תרפד), בשעה שקיבלו ישראל את התורה, נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות. סתם פיהן הקב"ה, אמר להן, הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאין, ויתלדו על משפחותם, ע"כ. ויש להבין מה ענין ייחוס אצל קבלת התורה.

אך ברור שעבודת כל איש ישראל, אפילו מי שנתגדל בדרך התורה, היא לעבוד את השי"ת ולשמור מצוותיו מחמת בחירת עצמו, ומחמת קבלת עול מלכות שמים מצד עצמו באופן תמידי, ולא מחמת מה שהורגל מינקותו, ולא מחמת רגילות עבודתו. שהרי אם מקיים מצוות היום רק משום שקיים מצוות אתמול, או משום שכך נתגדל, נמצא שעובד את ה' מתוך רגילות ולא מתוך קבלת מלכות שמים. אלא צריך כל אדם לראות את עצמו בכל יום ויום כגור, לקבל מלכות שמים מצד עצמו, ולבחור בדרך התורה מחדש כאילו היום ניתנה. ונראה שמשום כך אנו נוהגים לקרות פרשה של גר בכל פעם שאנו

יום שני בסיון נקרא בפי העולם יום המיוחס, וכמה טעמים נאמרו בדבר, וגם אני אענה את חלקי בעזה"ת. "וספרתם לכם ממחרת השבת" וגו' (ויקרא כג, טו). יש להבין אמרו לכם, שלכאורה נראה כמיותר. ואפשר לומר, שבאמת אם נשקול המעלות והחסרונות של גרים ובעלי תשובה שנולדו למשפחות שאינם שומרי תורה, מול אלו שנולדו ונתגדלו בדרך התורה, מצינו מעלה אחת גדולה לגרים ובעלי תשובה, והיא, שהם בחרו לעצמם את דרך התורה וקיבלו עליהם מלכות שמים

pc (2)

שרי אלפים

דפד

נקרא יום שני בסיון יום המיוחס, משום שבו ביום נתגלה לנו שעיקר היחוס שלנו צריך להיות יחוס עצמו, ושאינו יחוס אבות מספיק.

והיינו הציווי "וספרתם לכם ממחרת השבת" וגו', שעיקר עבודתכם ממחרת יציאת מצרים עד קבלת התורה היא, שבהגיע עת דודים תהיה קבלתכם שלכם מצד עצמכם ולא רק מצד מעשי אבותיכם. והיינו עומק כוונת מאמרם ז"ל (פסחים סח, ב) "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם".

והנה מרגלא בפומיה דאינשי שיחוס אבות דומה למספר אפס, שהכלל הוא שאין חילוק כמה אפסים יש, מכל מקום איננו עולה כי אם לאפס. אבל אם יתוסף איזה מספר קודם לאפסים אלו, אזי מוסיף כל אפס שוויות למספר הראשון. לדוגמא, אם יקדים מספר אחד לאפס אחד, יעלה מספרו עשר, ואם יהיו שם שני אפסים יעלה מספרו מאה. וכן הדבר ביחוס אבות, אם אין כאן אלא יחוס אבות בלי יחוס עצמו, אין ליחוס אבות שום שוויות. אבל אם יש יחוס עצמו, אז מוסיף יחוס כל אב ואב שוויות ליחוס עצמו.

ואפשר שענין זה מרומז בפסוק (דברים י, יב) "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך" וגו', ודרשו על זה חז"ל (מנחות מג, ב) אל תקרי מה'

קוראים פרשת קבלת התורה, והיינו בשבועות קוראים מגילת רות, וכשאנו קוראים פרשת קבלת התורה בפרשת השבוע, הרי קוראים עמה פרשתו של יתרו הגר. ולהורות בא שאופן קבלתינו את התורה צריך להיות כגור שקבלתו היא מצד בחירת עצמו ומרצונו הטוב ולא מחמת רגילותו מינקותו.

ולפי זה אפשר להבין איך נפלו ישראל במצרים למ"ט שערי טומאה, אף שבו בזמן לא שינו שמם לשונם ומלבושם. כי מה שלא שינו שמם לשונם ומלבושם היה מצד מנהג אבותיהם בידיהם, ולא מתוך קבלת מלכות שמים מצד עצמם. ואף שהיה בזה די זכות שיוציא אותם השי"ת ממצרים, מכל מקום אין זה מספיק לקבלת התורה, כמו שיבואר.

והיינו מה שאמר להם השי"ת ביום שני בסיון "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי. ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים" וגו' (שמות יט, ד-ה). פירוש, אף שראיתם ביציאתכם ממצרים שנשאתי והבאתי אתכם אלי על כנפי האבות הנקראים נשרים, מכל מקום אין זה מספיק לקבלת התורה, אלא מעתה, אם שמוע תשמעו בקולי מצד עצמכם, רק אז תהיו לי סגולה מכל העמים ולא זולת. ועל כן

(2)

4) אגמ 3 יו

ויתילדו על משפחתם לבית אבתם (א. יח).
בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר
מן האומות. סתם פיהן הקב"ה. אל הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר (תהלים צו)
הבו לה' משפחות עמים' כשם שבני מביאין שנאמר ויתילדו על משפחתם" (ילקוט
שמעוני תרפד). הצטיינות בני ישראל איננה רק בסיפור היוחסין שלהם, אלא במה שעוד

יותר חשוב. שעושים את היוחסין לספר ללמוד בו, להגות ולשאוב ממנו השראה רוחנית.
להטיב, לעדן ולשפר את מדותיהם ותכונותיהם, ולצרף עוד דפים נאים ונעלים בספר
יוחסין מזהיר זה.

ע"ז יש להמליץ הכתוב (בראשית ה) "זה ספר תולדת אדם", היינו שתולדות אדם
ודברי ימי חייו יהיו כה עילאיים, עד שיהיו ראויים להעשות ספר, שאנשים ילמדו בו
ללכת בעקבותיו, לטוב להם כל הימים. האדם משך כל ימי חייו צריך להתבונן אל היום
שיתקיים בו "וכל מעשיך בספר נכתבים", שהספר שיספר את מעשיו ועלילותיו בהיותו
בחיים, ישמש ספר לימוד לדורות.

אל לנו למצוא סיפוק נפש מספר יוחסין של אבות בלבד, עלינו להיות חיים נעלים,
אשר יסיפו לספר היוחסין שנוריש לבנינו אחרינו עוד דפים משלנו, אשר הם יהגו בו,
ואף אם יעמדו בפני נסיונות קשים הם ימאנו לנתק את שרשרת היוחסין, אשר הדרות
שקדמום חשלו במסירת נפש לשמירת תומתה.

יש להמליץ על זה מה שחז"ל אמרו (סנהדרין כא): "אף על פי שהניחו לו אבותיו
ספר תורה מצוה לכתוב משלו", היינו שעל הבן לכתוב בספר היוחסין שהניחו לו אבותיו
ספר שכולו תורה, פרשה נוספת משלו. ובוה יש לבאר את הפסוק בפרשתנו: "איש על
דגלו באת לבית אבתם יחנו בני ישראל, מנגד סביב לאהל מועד יחנו". המלה יחנו
שנשנית בפסוק זה פעמיים, מכוונת לשני המשפטים השונים שבפסוק זה. כלומר, "איש
על דגלו באת לבית אבתם יחנו בני ישראל", היינו לפי היחס של בית אבות, מנגד
סביב לאהל מועד יחנו", היינו לפי יחוסם העצמי.

בפרשתנו כתוב: "ויתילדו על משפחתם", למשפחתם לא כתיב, אלא על משפחתם
שהמלה על משמעותו, כאן "סמוך", והמובן על משפחתם הוא שאין כל מרחק בינם לבין
משפחתם, כמו שכתוב בפרשתנו גבי כל אחד מהדגלים, "והתחונים עליו", ותרגומו הוא
"דסמיכין עלוהי", "על משפחתם" בא איפוא לציין, שנוסף ליחוס מוצאם, היה להם גם
יחוס עצמי.

כל יוצא צבא

כל יצא צבא בישראל
תפקדו אתם לצבאתם
(במדבר א, ג)

על כל יצא צבא

פרשת במדבר - כמעט כולה מספרים, ומשום כך נקרא הספר כולו 'חומש
הפקודים'. ברם, המניינים שנמנו ישראל מעולם לא כללו את כל
האוכלוסייה כולה. התורה מדגישה חזר והדגיש: "כל יצא צבא בישראל
תפקדו אתם". ובספר דברי הימים (א' ז, ט) מפורט יותר: "והתיחשם בצבא
במלחמה", ובמניינו של דוד (שם כא, ה): "איש שלף חרב". ומפרש הרמב"ן
בפרשתנו את הפסוק בדברי הימים: "הגיד כי לא מנה את החולים
והחלשים והזקנים". וראי שגם החולים והחלשים והזקנים יש ביכולתם
לתרום לעם במישורים שונים, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אבל
בסופו של דבר רק יוצאי צבא נמנו.

ביחוד מפתיע הדבר שכפרשתנו אחרי הציווי הכולל חוזרת התורה
במניין כל שבט ושכט כפרט על ההודאה שנמנים רק "כל יצא צבא".
תופעה זו אומרת דרשני. ברור שיש פה רעיון יסודי ומסר עקרוני שהתורה
רוצה ללמדו, אשר על כן באות החזרות הרבות הללו.
נאמר במדרש בהקשר של עונשו של דוד על שמנה את ישראל (במדבר

אלא 'מאה'. הנה פירושו של 'מה' הוא
אפס, כמו שנאמר (שמות טז, ז) "ונחנו
מה", ומרמז כאמור על יחוס אבות.
ודורשים מאיתנו חז"ל שלא נשאיר את
זה 'מה' דהיינו אפס, אלא נהפוך את
ה'מה' ל'מאה' על ידי הוספת אל"ף
המורה על יחוס עצמו, ועל ידי זה
יהפך 'מה' ל'מאה'.

ולפי זה אפשר להבין דברי המדרש,
שהרי פירוש תיבת 'ויתילדו' הוא
שהולידו את עצמם. והביאור הוא על פי
מה דאיתא בספר הקדוש נועם מגדים
(ריש פרשת נח) לפרש כפל הלשון "אלה
תולדות נח נח" וגו' (בראשית ו, ט),
שאמרו חז"ל (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד
את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב
כאלו ילדו", לפי זה, מי שמלמד את
עצמו תורה, הרי זה כאילו הוליד את
עצמו. ועל כן, נח שלימד את עצמו
תורה, ועבד על עצמו עד שנעשה איש
צדיק תמים, נמצא שהיה הוא תולדות
עצמו. ועל כן מעיד הכתוב "אלה
תולדות נח", ראשית ועיקר תולדות
שלו הוא "נח" בעצמו, על שעשה את
עצמו "איש צדיק תמים".

ולענייננו, כשבני ישראל קיבלו עליהם
מלכות שמים מצד עצמם
מלבד מה שכבר קיבלו מאבותם, הרי
נמצא שהולידו את עצמם, וראוי להעיד
עליהם "ויתילדו על משפחתם לבית
אבתם", שהולידו את עצמם מעל
ומעבר למה שכבר נולדו ממשפחתם
ובית אבתם. ועל זה קאמר המדרש
שבזה סתם הקב"ה את פה העמים,
שטען להם 'הביאו לי ספר יוחסין'
שלכם כשם שבני מביאין, שאף אם
יתכן שיש לכם יחוס אבות, שהרי בני
ישמעאל מתייחסים אחר אברהם ובני
עשו אחר יצחק, מכל מקום אין לכם
יחוס עצמכם כשם שיש לבני.

יהי רצון שנזכה לקבלת התורה
בשלימות על ידי הכרות נעשה
ונשמע מצד עצמינו בבחינת ויתילדו
על משפחתם לבית אבתם.

3

6

ה (ב): "ר" אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא, כל זמן שנמנו ישראל לצורך - חסרו, שלא לצורך - חסרו. ואי זה זמן נמנו לצורך, בימי משה בדגלים חילוק הארץ. ושלא לצורך - בלמי דוד. יש מן המפרשים שביארו כי זינו של דוד היה שלא לצורך, כיוון שכבר ניצח במלחמותיו וכבר בשה כל הארץ לפניו ולא היה עוד צורך למנות את הראויים לצאת נבא, והיה עליו לפנות לכניין בית המקדש. אבל במניינים של משה

שני אלפים קצ שארת ממני טל פסוק ושמו את בדיו סאמוך נארון צפרסם נמדבר סיני וכדי סבדים נארון היו והמסויים מעם לוקס דכתיב לא יסורו ממט : תשובה נבגרת דקשיא עובא וליכא לתדוי דלוידי צשימס (סא) [סראשונה] דסא כתיב נמעסס סמעסן ויכא סא סבדים נבנעוט וכתיב צסקמט סמעסן ויסס סא סבדים על סארון ומאוסס טעס ספסיר עונר מעסמ סקמסן לא מעספס עשייתו וסכא כתיב נכסוע סמחוט וליכא לפרוצי וכבר סמו סא סבדי דסא כסיב למסלס ויסס סא סבדים. לפיכך סכסון סללי סלני סמסיר לוקס עד סיסיר סוסס: מן ספנעוט לגמרי סכל לפעמיס סיו נסמסיר לוד זס לו ללד זס סל"פ סלס סיו יולסיס מן ספנעוט ונחמר ססיו לריכיס לססס סא סארון סיו לריכין לסביא סא סבדים לסמלע סרנך כל נוסלי מסל ולתיקון סיס קורא סכסוב סזמפ סלומר סקטו סא סבדי סס סיו לריכין כדי לססס סוסו סוב רלויסי סכסב סרמנ"ן וז"ל סלסר סכססי וסס יוסר נכון ממס סכסבו סלסוס' פרק נא לו כ"ג ט"ס :

אחרן היה צורך, שהרי התכוננו אז לקראת הכניסה לארץ ומלחמת שבע אומות.

על כל פנים מבואר שכל עוד לא זכינו שיגדל ה' לנו מכל אויבנו אסביב, יש צורך לספור את כל הראויים לצאת לצבא. ואין צריך לומר שעצם היציאה לצבא היא צורך עליון, שהרי כל קיומו של עם ישראל בארצו תלוי בזכותם של היוצאים לצבא.

וכדרכנו למדנו עד כמה גדולה הזכות והחובה של שירות בצבא הגנה לישראל כדי להגן על עם ישראל. שהרי מי ראוי להיפקד? מי ראוי להימנות? מי ראוי להיכלל בכלל ישראל? - כל יוצאי צבא! החיילים המשרתים בצבא הם הם הנפקדים והנמנים במניין העם.

5777 (7)
7:1
37

8 י"ד

.. וטעם ושמו בדיו, על כתפות * הכהנים *. והנכון כי ושמו, שיתקנו אותם להיות יוצאים * לשאת אותו בהם כי היו הטבעות רחבים ויאריתו הבדים בהם כרצונם * ובלבד שלא יסורו ממנו * :

איתא בתוס' מגילה [לא ב ד"ה קללות] | סדרן לקרוא במדבר קודם שבועות כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת שדנין בו על פירות האילן. ונראה שיש לפ' במדבר שייכות גדולה לשבועות, שהוא להוציא צאלה שמתרשלין ללמד בחשבם שלא יגיעו למדרגה גדולה בתורה, וע"ז בארתי [שמות ל יב] שמה שנאמר ענין המנין בלשון שאן, שבוה מתנשאים כל אחד ממדרגתו בראותו שהוא שוה לימנות באותו המספר ממש של הגדול, ששניהם נמנים רק לאחד, אי"כ גם הוא יכול לבוא למדרגה הגדולה, ולכן קודם שבועות צריך לקרוא פרשת במדבר שהוא פרשת הפקודים שנאמר בלשון נשיאות, ללמדנו שבאופן זה יכול לקבל התורה וללמדה. כי רוח היתה כאופנים [יחזקאל א כ]. אמרתי דלכן גם האופנים יש להם רוח החי,

על כתפות. יובן על פי מה שהקשו בתוס' ביומא (עב, א, ד"ה כתיב), דושמו בדיו משמע שבנסוע המסעות היו משימים אותם בדים, וקשה הא כתיב לא יסורו ממנו. ותידעו בשם רבינו יעקב מאורליינש דושמו בדיו על כתפי הנושאים קאמר להוליקן (וכן פירש הראב"ע בפסוק שלפנינו). והקשו על זה בתוספות שהרי בני קהת לא היו שם עדיין עד לאחר שהיו מכניסין כל הכלים לגרתק שלהם כדכתיב ולא יבאו לראות וגו', וע"ש מה שתרצו עוד. וכדי להימלט מקושיא זו כתב רבינו "על כתפות הכהנים".

10
סג
על
10

78

ירושלים נקנית בייסורין

אם חז"ל אמרו על ארץ ישראל שהיא נקנית בייסורין, הרי ק"ו שירושלים נקנית בייסורין. כמעט אין אומה בעולם שעוד לא היתה שליטה בירושלים, ואין אומה או דת בעולם שאינה מבקשת או טוענת על בעלות בירושלים.

לאחר שהשליך משמים ארץ, ונחרב בית מקדשנו וזרים עמדו על נחלתינו. בקשו הכובשים הרומאים להנציח את גבורתם - בשער טיטוס לזכר כיבוש ירושלים - ולקייח כלי המקדש.

מאוחר יותר, לאחר שניצח אדריינוס את חיילותיו של בר כוכבא, הוטבע המטבע "יהודה השבויה" המתוארת כאשה אבלה וחייל רומאי שומר עליה. וכדי למחות את זכרה של ירושלים מלבם של ישראל, החריב את שארית החומות והבנינים וחרש את העיר כולה ובנה במקומה עיר רומאית והיסב את שמה של ירושלים ל"אליה קפיטולניה" - על מנת שגם שמה של העיר לא יזכר עוד. בתוספת הגזירה החמורה: גזירת מוות לכל יהודי שיכנס לתחומה של העיר, אשר נמשכה כמאתיים שנה ויותר... עד שהתחלף השלטון שבע דורות של ירושלים ללא רגל יהודית.

4

78

הבה ננסה לחוש מעט את העלבון הנורא והצורב, ואת הכאב העצור – על הניתוק הקשה והאכזרי, שכן אפילו דמעה על חורבותיה לא יכולנו להזיל. רק לאחר תקופה זו נפתח "סדק קטן" תחת שלטון הנוצרים, בה הורשו היהודים לבוא רק פעם בשנה, בתשעה באב, להתפלל ולבכות על חורבנה.

שנים רבות לאחר מכן – כשמבקר יהודה אלחריזי בירושלים, הוא כותב מעט מרשמי בספרו "תחכמוני" (שער כח) בו שאל את אחד מתושבי העיר, מאימתי החלו היהודים לגור, בה? – ענה לו: "מיום לכדזה ישמעאלים – שכנוה ישראלים". ואילו בזמן הנוצרים לא נתנו לנו לשבת בה בטענה "שהרגנו אלוהיהם". הרי שמצאנו מעט מעט נוחם בצל הישמעאלים ששבנו אליה כגרים, ויכולנו לפחות להזיל דמעותינו על הררי ציון.

ישוּב קטן זה של היהודים נעלם כחמישים שנה לאחר מכן, כשהגיע הרמב"ן לארץ ישראל כבר "יצאה הארץ מידי יורשיו של צאלח א' דין המסוכסכים בינם לבין עצמם, ופרץ עליהם הגל הגואה של התתרים אשר כבשו את העיר בסערה.

כדאי לקרוא באגרתו של הרמב"ן: "ואין ישראל בתוכה כי מעת באו הטטרים ברחו משם ומהם שנהרגו בחרבם. רק שני אחים צבעים קונים הצביעה מן המושל ואליהם אספו עד מנין מתפללים בביתם בשבתות": בעיר עצמה נשארו כאלפיים תושבים מהם שלוש מאות נוצרים, וכולה "הפקר", – "כל הרוצה לזכות בחורבותיה זוכה!"

לאחר למעלה ממאתיים שנה כשמגיע ר' עובדיה מברטנורא לירושלים הוא כותב באגרתו תיאור מסע הדרך על קהילות ישראל וכן מתאר את מצבה של ירושלים שמנתה כ-300 נפשות, שבעקבות הרעב וגזירת המים עזבה תושביה, ולא נשארו כי אם "שבעים בעלי בתים מדלת העם" (אגרת רבי עובדיה מברטנורא. נדפסה באגרות א"י). הוא עצמו נעשה לקובר מתים "כי לא ימצא בה נושאים מתים והולכים אחר המטה" (שם). ועל כן נשארת העיר עזובה וחריבה – היה זה בתקופת הממלוכים.

לאחר שעוברת הארץ לשלטון העותומנים ששלטו בה ארבע מאות שנה שלטון עריץ ואכזרי שאינו מתחשב בתושבים כלל, שלטון מופקר, מלא שוחד ושלמונים ללא שכל וללא הגיון וכפי שמתאר זאת ר' מנחם מנדל מקמניץ בספרו "קורות העתים".

רק לפני זמן לא רב ראיתי את מכתבו של הקונסול הבריטי שנכתב לפני כמה וארבעים שנה ובו מוערך מעמדו של היהודי ככלב וכפחות מזה בעיני שכניו. הוא נדחף לצידו דרכים, אפשר לפגוע בו ואין מי שיתבע את עלבונו, ואם יגיע לרחוב היסורים – לא יצא חי. כה עלוב נראה היהודי בעיני ה'ור כבעל חיים ולא כאדם שיש לו זכות קיום.

תחנה אחרונה לפני שהארץ חזרה לשלטון יהודי הוא השלטון הבריטי שנמשך רק דור אחד, ולפי הגאון ר' מאיר יחיאל מאוסטרובצה זצ"ל נועד להיות הפסק בין השלטון הישמעאלי שיש לו אחיזה בארץ מפני זכות המילה (כמושי"כ הזוהר פרי וארא לב) וכדי שלא יהיה קטרוג על ישראל יזכו ישראל לקבל את הארץ מיד הערלים. גם בתקופת שלטון האנגלים היו פוגרומים רבים מאות יהודים נהרגו ונרצחו בעיקר ע"י הישמעאלים ללא שקיבלו את הגנת הצבא הבריטי. כל ההסכמים בדבר חופש גישה לעם היהודי אל המקומות הקדושים כמו שריד בית מקדשנו לא קויימו ולא היו שווים את הניר עליהם נחזמו (רוב פרקי ההסטוריה שהבאנו כאן הם מדרשתו של הרב עוזי קלכהיים ז"ל שהודפסה בספר שאלו שלום ירושלים).

כמה מאורעות עברה ירושלים בהיסטוריה שלה. הרי אין עיר בעולם שכל כך חמדו אותה וכל כך הרבה פעמים כבשו אותה או ניסו לכובשה. כמה יסורים עברה העיר הזאת, כמה דם נשפך בה, אדמתה ספוגה בדם יהודים שמסרו נפשם על העיר הזאת.

אך ככל שתהיה העיר הזאת יותר מיוסרת כך אנו נהיה קשורים בה. ככל שיתבעו אותה יותר, כך אנו נתחזק בה ונשתרש בה. כך היא תהיה חשובה לנו פי כמה וכמה.

אנו קרבים לחג השבועות יום מתן תורה. אומרת הגמרא במסכת פסחים (דף סח,

ל: רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא. אמר – אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא – ע"כ. ויש להבין למה אמר זאת דוקא רב יוסף. ועוד הקשה בבאר היטב ס"י תצ"ד, הא רב יוסף היה עניו גדול כדברי הגמרא במסכת סוטה: משמת רבי בטלה ענוה. אמר ליה רב יוסף – לא תתני ענוה דאיכא אנה. וא"כ איך התפאר פה שמחמת נתינת התורה הוא גדול יותר מכל אדם, הרי אין זו דרכה של ענוה.

כתבו על כך בשם הגה"צ רבי בצלאל הכהן זצ"ל שהיה מו"צ בוויילנא, דהנה ידוע שהלוחות הראשונות שניתנו בשבועות, משה רבינו שבר אותם. וכך נאמר בפסוק "ויחר אף משה וישלך מידיה את הלוחות וישבר אותם תחת ההר (שמות לב, יט). ואחר כך אומר ה' למשה רבינו "פסול לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברתי", וניתנו לוחות שניות ביום

6

12
→

11

16

17

18

31

36

41

46

57

(5)

הכיפורים, וכפרשיי על הפסוק "ויהי ברדת משה מהר סיני (שמות לד, כט). וכך אומרת המשנה במסכת תענית (דף כו, ב) ... צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ביום חתונתו זה מתן תורה וכו'. ופרשיי: זה יהכ"פ שניתגבו לוחות האחרונות. והלוחות הללו כידוע נתקיימו לדורי דורות.

ואי"כ קשה; למה אנו עושים זכר למתן תורה בחג השבועות, הרי עדיף היה לכאורה לעשות זכר למתן תורה ביום הכיפורים שבו ניתנו לוחות האחרונות ונתקיימו, ולא בשבועות שהלוחות מזה היום נשתברו. ומזה שאין אנו עושים כן, רק כל שמחתנו על מתן תורה שאנו עושים בשבועות - מוכח מזה שגם שברי לוחות הן יקתנת עד מאוד ויש להן חשיבות גדולה אולי עוד יותר מן הלוחות השלימות.

(13)
ש

והנה רב יוסף חלש ושכח תלמודו, כך מובא בגמרא נדרים (דף מא, א) והצטער על זה מאד והיה נבזה בעיני עצמו ונמאס מאד בעצמו, שהרי רב יוסף שהיה "סיני" (סוף תרוית) חייו לא היו חיים ללא תורה.

אך כשהתבונן על יומא דעצרתא שגם שברי לוחות יש להם חשיבות כני"ל, התנחם מעט מיגונו הנורא. ומחמת שמחה אמר "עבדי לי עגלא תלתא", משום שגם זקן ששכח תלמודו נדמה לשברי לוחות כדאיתא בברכות (דף ח, א) הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמתאונסו, שהרי לוחות ושברי לוחות מונחין בארון, וזהו שנאמר "אי לאו האי יומא" כלומר - שמוז מוכח שגם זקן ששכח תלמודו יש לו חשיבות מחמת שלמד תורה בתחילה, ואם לא יום זה כמה יוסף איכא בשוקא שהייתי דומה להם עתה - ריק מתורה וחכמה כמוהם.

ומכאן נלמד אף אנו, ירושלים היום היא בבחינת שברי לוחות, כל אחד אומר כולה שלי או חציה שלי ירושלים נשברת תחת עולה של היסטוריה רבת השנים של ירושלים. אך כפי שבארנו לעיל, דוקא שברי לוחות חשובים לישראל לא פחות ואולי יותר מן הלוחות השלמים, שהרי כל חג השבועות חג מתן תורה נקבע דוקא על מתן אותן לוחות שהפכו לשברי לוחות.

אך דוקא משום כך אנו קשורים יותר לירושלים, וכאשר יענו אותנו כן תרבה אהבתינו לעיר הזאת שתשאר כולה לעד של עם ישראל.

(14)

הקדמת מחבר ספר החינוך

האמת הברור במין האנושי הוא מה שהסכימה עליו דעת רוב בני אדם שבעולם. וכבר הסכימה דעת כולם להאמין עדות אנשים, וכרבות המעידים על הדבר שיעידו עליו או האמת הענין יותר בעיני שומעיו, ובהיות המעידים קועמים יפול קצת ספק בדבר לפקחים. והענין הזה נתחוק כל כך אצל בני אדם עד שקבעו בנמוסיהם כל אומה ואומה להמית איש אחד על פי שנים עדים או שלשה, ואם מן השלשה הכי נכבד, גם תורת משה השלימה אותה כן. וגם כן הסכימה דעת הכל ממעם זה, לקבל מפי אבותיהם חקניהם עדותם כמה שמספרים להם שאירע בימיהם או בימי אבות אבותיהם, ואין ספק כי בהיות האבות המעידים רבים ואותם שאירע בימיהם המעשה וראו אותו בעיניהם רבים, יתחוק הדבר בלב הבנים השומעים. על כן כשרצה האלהים לתת תורה לעמו ישראל נתנה להם לעיני שש מאות אלף אנשים גדולים מלבד מן ונשים רבים, להיות כולם עדים נאמנים על הדברים. גם לפען תהיה העדות יותר חזק ונאמן וכו' כלם למעלת הנבואה, לפי שאין במה שיוודע מצד הנבואה נופל ספק לעולם. וזהו שאמר השם יתברך למשה [שמות י"ט, מ'] בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כן יאמינו לעולם, כלומר הם ובניהם לעולם יאמינו כן ובנבואתך, כי אז ידעו ידיעה נאמנה כי ידבר אלהים את האדם והי' [דברים ה', כ"א], ושכל נבואתך אמת. ולולי שזכו לנבואה ככל האותות שעשה משה לעיני פרעה ולעניניהם, היה יכול בעל הדין להזקק ולזכר, מי יודע אם עשה הכל בתחבולות חכמת השדים או בכח שמות המלאכים, ואף על פי שהכתי מצרים וכל חרסומיה, שהיו בקיאים בחכמת השדים והכישוף יותר מכל שאר העולם, הודו בעל כרחם למשה ואמרו לפרעה כי בכח השם עשה, כמו שכתוב [שמות ה', מ'] אצבע אלהים הוא, אף על פי כן הרצה להתעקש יאמר בירתון חכמתו מהם עשה והודו לו. אבל אחרי הנבואה לא נשאר להם שום צד פקפוק בעיניו. וידעו בברור כן כל המעשים נעשו במצות ארון העולם ומירו הגיע אליהם הכל. והם שראו בעיניהם וידעו הדבר ידיעה אמיתית שאין לבני אדם אמת חזק יותר מזה, העידו לבניהם אשר ילדו אחרי כן, כי כל דברי התורה אשר קבלו על יד משה מפי בראשית עד לי לעיני כל ישראל, אמת וברור כלי שום ספק בעולם, ובניהם העידו לבניהם גם כן, ובניהם לבניהם עדינו. נמצאת תורתנו כידעו תורת אמת מפי שש מאות אלף עדים נאמנים, שהוא חשבון הכולל כל דעות בני אדם, מלבד מן אנשים.

ועתה אם יפענן עליו מסית אשר לכבו פונה מעם ה' אלהינו, ויאמר, מה לך איש יהודי וקבלתך, ומה לך לשאול איך חקניך, חקור ודרוש בדעתך המובן והעמק סכרותיך, פקח עיניך וראה מה בעולמך, תנועת הגלגל וארבע היסודות שבאדמה, בחם תראה ותבין תעלומות חכמה, ובשכלך חקור ותלמוד האחד איך יחד. נשיב אליו כי מצד חקירתנו לא נוכל להשיג לעולם בדבר אלהים כלום, כי גם בעיני העולם השפל לא יכלו כל חכמי המבצע לבוא עד תכליתם, כי מי יגלה בחכמת החקור סגולת העשבים ותפירות ומעלת אבנים טובות ויקרות וסיבת תנועת הברזל באבן התחיות, כי שם עמדו סתמיהם כל חכמי המבצע וכל אנשי תבונות. אף כי נאמר להכין מהם חכמות נכבדות ודעת אלהים נמצא, חלילה לנו הלילה לבוא אחרי המלך בנבואתו, ולהרים יד ולחשוב מחשבות כמה שלמעלה מסחבותיניו" ואין צורך אלינו. כי הנה אבותינו זכרונם לברכה המה סדרו שלחן לפנינו, הם העמיקו שאלה וכאו אל תכלית הידיעה האמיתית, והשינו לדעת כי ידבר אלהים את האדם והי' [דברים ה', כ"א]. ומה לו אחרי זאת להקור ולחטט אחר דבריהם האמת, רק לשנות בצמא את דבריהם ככתבם וכלשונם. והמשל כזה, מי שהעידו לו אלה אלפי אנשים שלא לשנות מימי נחל אחד, לפי שראו אותם המים ממייתים שותויו, ונימו דבר זה אלה פעמים בזמנים שונים וכאשימים מוחלקים בארצות, ואמר אליו חכם אחד רופא מובהק, אל תאמן לכולם כי אני מודיעך מצד חכמה שאין אותם המים ראויים להמית, לפי שהם זכים וקלים והעפר שעוברים עליו מוכ, שנתה מהם כנפשוך שבעך, הפוב לזה להניח עדות הכל המפורסם, ולעשות כדבר החכם, כאמת לא מוב הדבר, ואיש משכיל לא ישמע אליו, וכדבריו לא יעשה. הוא הדבר אשר הקדמנו, כי אמתת עניני העולם נודעת מפי ריבוי בני אדם המעידים על אותה אמת יותר מן המכריהם דבריהם מצד שכלם וחקירתם, כי בהיות האדם חסר השלמות אין שכלו משיג אל תכלית הדברים. ועל כן הדרך הנבחר לאדם לעשות ככל דברי התורה המקובלת מן העדים הנאמנים אשר נתן ארון החכמה לבני אדם, ובה נכלל כל דעת יקר וכל חכמה מפוארה.

האמת הברור במין האנושי הוא מה שהסכימה עליו דעת רוב בני אדם שבעולם. וכבר הסכימה דעת כולם להאמין עדות אנשים, וכרבות המעידים על הדבר שיעידו עליו או האמת הענין יותר בעיני שומעיו, ובהיות המעידים קועמים יפול קצת ספק בדבר לפקחים. והענין הזה נתחוק כל כך אצל בני אדם עד שקבעו בנמוסיהם כל אומה ואומה להמית איש אחד על פי שנים עדים או שלשה, ואם מן השלשה הכי נכבד, גם תורת משה השלימה אותה כן. וגם כן הסכימה דעת הכל ממעם זה, לקבל מפי אבותיהם חקניהם עדותם כמה שמספרים להם שאירע בימיהם או בימי אבות אבותיהם, ואין ספק כי בהיות האבות המעידים רבים ואותם שאירע בימיהם המעשה וראו אותו בעיניהם רבים, יתחוק הדבר בלב הבנים השומעים. על כן כשרצה האלהים לתת תורה לעמו ישראל נתנה להם לעיני שש מאות אלף אנשים גדולים מלבד מן ונשים רבים, להיות כולם עדים נאמנים על הדברים. גם לפען תהיה העדות יותר חזק ונאמן וכו' כלם למעלת הנבואה, לפי שאין במה שיוודע מצד הנבואה נופל ספק לעולם. וזהו שאמר השם יתברך למשה [שמות י"ט, מ'] בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כן יאמינו לעולם, כלומר הם ובניהם לעולם יאמינו כן ובנבואתך, כי אז ידעו ידיעה נאמנה כי ידבר אלהים את האדם והי' [דברים ה', כ"א], ושכל נבואתך אמת. ולולי שזכו לנבואה ככל האותות שעשה משה לעיני פרעה ולעניניהם, היה יכול בעל הדין להזקק ולזכר, מי יודע אם עשה הכל בתחבולות חכמת השדים או בכח שמות המלאכים, ואף על פי שהכתי מצרים וכל חרסומיה, שהיו בקיאים בחכמת השדים והכישוף יותר מכל שאר העולם, הודו בעל כרחם למשה ואמרו לפרעה כי בכח השם עשה, כמו שכתוב [שמות ה', מ'] אצבע אלהים הוא, אף על פי כן הרצה להתעקש יאמר בירתון חכמתו מהם עשה והודו לו. אבל אחרי הנבואה לא נשאר להם שום צד פקפוק בעיניו. וידעו בברור כן כל המעשים נעשו במצות ארון העולם ומירו הגיע אליהם הכל. והם שראו בעיניהם וידעו הדבר ידיעה אמיתית שאין לבני אדם אמת חזק יותר מזה, העידו לבניהם אשר ילדו אחרי כן, כי כל דברי התורה אשר קבלו על יד משה מפי בראשית עד לי לעיני כל ישראל, אמת וברור כלי שום ספק בעולם, ובניהם העידו לבניהם גם כן, ובניהם לבניהם עדינו. נמצאת תורתנו כידעו תורת אמת מפי שש מאות אלף עדים נאמנים, שהוא חשבון הכולל כל דעות בני אדם, מלבד מן אנשים.

(15)
אמת
י"ב
אמת

(6)